

Bečki odjeci nemira u Hrvatskoj 1903. godine: aktivnosti dalmatinskih zastupnika u Carevinskom vijeću u Beču

Marko TROGRLIĆ

Odjel za povijest, Sveučilište u Zadru, Republika Hrvatska

U radu je prikazano značenje koje je Narodni pokret u Hrvatskoj 1903. god. zauzimao u političkim aktivnostima dalmatinskih zastupnika u Carevinskom vijeću u Beču, ali i u nekim njihovim izvanparlamentarnim djelovanjima. Posebno mjesto zauzima djelovanje don Jurja Biankinija koji je preuzeo ulogu predvodnika ostalih dalmatinskih zastupnika u Carevinskom vijeću pri poduzimanju političkih koraka glede događaja u Hrvatskoj 1903. godine.

Gljučne riječi: Dalmacija, Juraj Biankini, parlamentarizam, Carevinsko vijeće, dualizam

1. Prvo upozorenje o događajima u Hrvatskoj (ožujak 1903. god.)

Događaji u Hrvatskoj, otpočeti u rano proljeće 1903. godine, imali su snažog odjeka među zastupnicima hrvatskog naroda iz Dalmacije u bečkom Carevinskom vijeću, točnije u njegovom Zastupničkom domu.¹ Dapače, može se ustvrditi da su ti događaji i njihov slijed imali ne samo odjeka, nego su zauzeli izvanredno mjesto u njihovim parlamentarnim i izvanparlamentarnim aktivnostima tijekom prvog polugodišta i u mjesecu rujnu 1903. godine.² Te se godine očitovala i kriza dualističkoga državnog sustava

¹ Dalmacija je godine 1903. u Zastupničkom (donjem) domu bečkog Carevinskog vijeća imala 11 zastupnika a u Velikaškom (gornjem) domu 2 zastupnika (Manfred pl. Borelli-Vranski i zadarski nadbiskup Mato Dvornik). Zastupnički je dom imao 425, a Velikaški 235 zastupnika. U Zastupničkom su domu godine 1903. Dalmaciju zastupali Josip Zaffron, Ante Šupuk, Lovro Borčić, Petar Klaić, Juraj Ferri, Vicko Ivčević, Ante Vuković-Vučidolski, Josip Virgil Perić, Juraj Biankini, Andrija Vujatović-Šarov i Radoslav Kvekić, Stranačko im je opredijeljenje bilo slijedeće: Biankini i Perić pripadali su dalmatinskoj Stranci prava; Šupuk, Klaić, Borčić, Ivčević, Vuković-Vučidolski, Ferri i Zaffron bili su članovi Narodne hrvatske stranke, a Kvekić i Vujatović-Šarov pripadali su Srpskoj narodnoj stranci. (Vidi: *Hof- und Staatshandbuch der Österreichisch-Ungarischen Monarchie für das Jahr 1903*, Wien 1903., 299-304.) O parlamentu i vladama u Cislajtiji (Cislitaviji) vidi: Helmut RUMPLER, "Parlament und Regierung Cisleithaniens 1867 bis 1914" *Die Habsburgermonarchie 1848-1918*, Band VII/1, Wien 2000., 667-894., posebice 851-894.

² Carevinsko vijeće sazvaio je car i kralj Franjo Josip I. 8. siječnja 1903., a prvo zasjedanje te godine održano je 15. siječnja. Zastupnički dom je tijekom siječnja 1903. održao 9 sjednica,

Austro-Ugarske Monarhije u svom akutnom obliku, dajući na osobit način naboj i ton raspravama koje su se vodile na sjednicama Zastupničkog doma Carevinskog vijeća, kao i onima nagodbenog odbora.³ Svojim istupima u radu bečkog parlamenta i te se kao i prethodnih godina među zastupnicima iz Dalmacije osobito isticao Juraj Biankini.⁴ Tako je, primjerice, "Narodni List", pišući o jednom njegovu govoru izrečenom u Zastupničkom domu 13. ožujka 1903., ustvrdio da se o njemu "najlaskavije izražava bečka štampa".⁵ To je bio jedan u nizu onih Biankinijevih glasovitih govora, ovaj put upućen vladi ministra predsjednika Ernesta von Koerbera⁶ u svezi prilika u Dalmaciji, gdje se, kako reče "kao i u Istri, još uvijek tjera stara luda talijanska politika proti Hrvatima i Slovencima, i vrh toga još im se nameće njemština kao drugi uredovni jezik", optužujući vladu za "podupiranje talijanstva na škodu hrvatstva" i dokazujući na mnogim primjerima da je "ciela uprava u južnim zemljama, poimence u Dalmaciji, Istri i Trstu skroz i skroz upijena talijanskim duhom, te se u svakoj prigodi tako postupa proti Hrvatima i Slovencima, da gore ne bi mogli postupati ni organi vlade Kraljevine Italije".⁷ Biankini je tijekom ožujskog zasjedanja Carevinskog vijeća još jednim svojim govorom, izrečenim 20. ožujka 1903., ponovno dospio u središte pozornosti, kako ovog tijela tako i austrijskog tiska.⁸ On je, naime, toga dana u sklo-

tijekom veljače (od 4. do 27. veljače) također 9. sjednica, tijekom ožujka (od 3. do 31. ožujka) 14 sjednica, tijekom travnja (od 3. do 28.) samo 3 sjednice (3., 21., i 28. travnja), tijekom svibnja (od 1. do 26. svibnja) 7 sjednica te u lipnju (od 5. do 24. lipnja) 8 sjednica. (Vidi: *Index zu den Stenographischen Protokollen des Hauses der Abgeordneten des Reichsrates*, Band I, Wien 1903., 1352-1354.)

³ O političkoj atmosferi u Europi, na Balkanu i u Monarhiji početkom 20. stoljeća vidi: Tereza GANZA-ARAS, *Politika "novog kursa" dalmatinskih pravaša oko Supila i Trumbića*, Split 1992., 167-174., posebice 170-172.

⁴ Biankini je rođen u Starom Gradu na Hvaru, 30. kolovoza 1847., a umro je u Splitu 27. ožujka 1928. Od 1871. bio je urednik "Narodnog Lista". U Dalmatinskom je saboru bio narodni zastupnik od 1881. do 1887. te od 1889. do 1918. U bečkom je Carevinskom vijeću obnašao zastupničke dužnosti od 1892. do 1918. O Biankiniju vidi više u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 1, Zagreb 1983., 747-748. (autor natuknice Stijepo OBAD).

⁵ "Domaće vijesti", *Narodni List* (dalje: *NL*), Zadar, 1903., br. 22 (18. ožujka): "Wiener Allgemeine Zeitung" piše 'da je on danas jedan od najboljih govornika bečke zastupničke kuće, jer da njegovi govori imaju toliko snage, toliko poštenog patosa, toliko poleta i topline, da ga može poslušnuti i najmanje interesirani zastupnik. Njemački list prigovara Biankiniju, što se je preveć uživio u svoje patriotske, veliko-hrvatske ideje, te što svoje sposobnosti ulaže jedino u specijalna dalmatinska pitanja. Zagrebačka 'Hrvatska' vrlo sgodno ovdje opaža: 'Biankini je nama za to baš još vrijedniji, jer upravo time dokazuje da svoju dužnost kao zastupnik svoga naroda ne samo ozbiljno shvaća, nego i nadasve uspješno vrši'".

⁶ O razdoblju Koerberove vlade od 1899. do 1904. god. vidi: Helmut RUMPLER, *Eine Chance für Mitteleuropa. Bürgerliche Emanzipation und Staatsverfall in der Habsburgermonarchie*, Wien 1997., 515-549.

⁷ "Govor zastupnika Jurja Biankinia izrečen u sjednici dne 13. ožujka 1903. zastupničke kuće carevinskog vieća u Beču", *NL*, 1903., br. 23 (21. ožujka).

⁸ Reakcije bečkih novina "Narodni List" prenosi u broju 24 od 25. ožujka 1903. u rubrici "Listovi iz Beča": "Slavenožderska 'Neue freie Presse' u današnjem broju kaže, da je Biankini propoviedao fanatičnu mržnju proti Ugarskoj, uzveličavajuć 'drevnu slavnu državu hrvatsku', koja je prestala u dvanaestom vieku, odkad na ugarskom saboru nije zastupana više Hrvatska,

pu opće rasprave o nagodbenim prijedlozima, održane 19. i 20. ožujka, govorio o Nagodbi s Ugarskom opisujući opširno posljedice dualizma za Hrvate u Cislajtaniji i Translajtaniji. Obje pole Monarhije, rekao je Biankini, upravo uništavaju hrvatski narod, istaknuvši da je dužnost mjerodavnih državnih faktora i same krune zauzeti se da hrvatski narod ne bude prisiljen pobuniti se ili pak iseliti se. A da bi se ta hrvatska pobuna izbjegla te stalo na kraj mađarskom imperijalizmu, "ne ostaje nego revidirati državopravnu uredbu monarhije" koja bi se imala provesti "na širokom temelju ravnopravnosti i obćeg prava glasovanja". Predložio je da se "Banovinu, Slavoniju, Dalmaciju, Bosnu-Hercegovinu i Istru treba svakako ujediniti u čvrsto državopravno tielo, koje će jednoj i drugoj polovici Monarhije pustiti slobodan put na more, i tako ukloniti uzrok vječnih prepiraka".⁹ Ta bi "državopravna skupina", prema Biankiniju, "držala ravnovisje između Austrije i Ugarske, a utukla bi za uvijek iredentističke pohlepe Italije, Srbije i Crnegore".¹⁰ U tom je govoru, u kojem je ne samo istupio protiv nagodbenih prijedloga nego i protiv Nagodbe kao takve,¹¹ zastupnik Biankini dotaknuo i prilike u banskoj Hrvatskoj. Polazeći od postavke da je s dualizmom faktično "zakopana drevna i slavna hrvatska država, jer Magjari u ovo 36 godina, odkad postoji dualizam, nečuvenim nasiljem, i ako ne prividno, ali 'de facto' uništiše i zadnja obilježja nezavisnog hrvatskog državnog života", ustvrdio je da "nigdje na svijetu, odnosno ni u samoj Macedoniji ne događa se ono, što se danas sbiva u Hrvatskoj i Slavoniji", da protivno ustavnim zakonima "onamo od više godina faktično vlada najbrutalniji magjarski terorizam, te su hrvatskim zemljama s one strane monarhije oteta mal ne sva njihova prava".¹² Doista, događaji u Banovini, poglavito u Zagrebu, smjenjivali su se upravo tih dana sasvim u duhu Biankinijevih tvrdnji.

već pojedine hrvatske županije (!?). 'Die Zeit' kaže, da je Biankini zajašio pred zastupničkom kućom svog poznatog konja: odstranjenje dualizma na korist velikohrvatskog kraljevstva, o kojem njegova stranka sanja. Ali udarcem je promašio, te neće naškoditi ni nagodbi ni Magjarima, izmirenim sa njihovim hrvatskim sudržavljanima. 'Deutsches Volksblatt' kaže, da je govor zastupnika Biankinia bio od većeg interesa, jer je razpravljao pitanje nagodbe ne samo sa gospodarskog, nego i sa političkog pogleda, te došao do zaključka, da se dualizam mora na svaki način odstraniti. Vladajući današnji sustav nasilja u Ugarskoj rečeni zastupnik podvrgao je vrlo oštroj kritici. 'Reichswehr' iztiče, da je Biankini naviestio dolazak drugog bana Jelačića, koji će Hrvate provesti preko Drave, ako se brzo ne odstrane škodne ustanove dualizma. 'Arbeiter Zeitung' prigovara Biankiniju, da se je bavio hrvatskom državom, koja je obstojala, ali već ne postoji".

⁹ "Govor zastupnika Jurja Biankinia izrečen u sjednici dne 20. ožujka 1903 zastupničke kuće carevinskog vieća u Beču", *NL*, 1903., br. 25 (28. ožujka).

¹⁰ *Isto*.

¹¹ "Posljedice dualističke nagodbe - čiju nezakonitost, u koliko se tiče Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, dokazao sam u mome govoru dne 27. studenoga 1899 - tako su kobne, tako upropastne za sve nas Hrvate i za naše pravice u Cis- i Translajtaniji, da mi načelno i bezuvjetno moramo biti proti dualizmu, a s toga i proti ovim nagodbenim predlozima s Ugarskom, koji su bitni dio dualističkoga sustava, te 'implicite' znače i potvrdu samog dualizma". (*Isto*.)

¹² *Isto*.

2. Dva znakovita istupa u Zastupničkom domu Carevinskog vijeća (travanj 1903. god.)

Na stanje u Banovini, no ovaj put na sasvim konkretna zbivanja, osvrnuo se ponovno Juraj Biankini i to kao član Nagodbenog odbora, za njegova zasjedanja 1. travnja 1903. Ponajprije izjavivši da "on kao Hrvat samo uz prosvjed proti dualističkom sustavu i uz ogradu u prilog svih prava hrvatskoga naroda može sudjelovati u nagodbenim razpravama" te da svi nagodbeni pregovori počivaju na nezakonitom temelju, jer "Hrvatska direktno njima ne sudjeluje, kako je propisano u § 4 zakonskog članka XII godine 1867", dotaknuo se prosvjeda koji su se tih dana zbili u Zagrebu, označivši ih izrazom ogorčenosti hrvatskog naroda od "Adrije do Drave" i upozorio na Vladinu zabranu javnih skupština, uhićenja i brutalnosti postupaka protiv prosvjednika u Zagrebu.¹³ Taj je Biankinijev govor, kako izvještava "Narodni List", trajao cijeli sat "pomnivo slušan od od celog nagodbenog odbora i od prisutnih ministara unutarnjih posala, željezničkog, trgovine, poljodjelstva i financijâ".¹⁴ Prije zaključenja sjednice nagodbenog odbora, ministar predsjednik von Koerber ukratko se osvrnuo na razlaganje raznih govornika, pa tako i na izlaganje zastupnika Biankinija, rekavši kako on "ne dieli njegove nazore glede §. 4, jer da je Hrvatska zastupana na ugarskom saboru svojim odaslanicima, a u vladi ugarskoj svojim hrvatskim ministrom" te da se on, "kao ministar austrijski, ne može uplićati u unutarnje stvari ugarske uprave".¹⁵ Što se, pak, drugih državnopravnih pitanja tiče (Biankini mu je dobio: "Recite hrvatsko-dalmatinsko pitanje!") ministar predsjednik je rekao "da ih se nije moglo uzgredno uplesti i riješiti skupa s nagodbom", jer "da za to nije zgodno doba" i da bi to još više kompliciralo stanje a da je vladi do toga "da uzpostavimo opet stalne gospodarske odnošaje izmedju jedne i druge polovice monarhije".¹⁶

Nakon toga istupa Biankini se još jednom, tijekom travnja, vratio događajima u Hrvatskoj. Na 220. sjednici Carevinskog vijeća, održanoj 3. travnja, zadnjoj prije uskrasnih blagdana, uzevši riječ, jer ga na to, kako reče, "u zadnji čas prisiliše teški događaji, koji se ovih dana sbiše u glavnom gradu svih Hrvata, u bielom Zagrebu", da bi iskoristio prigodu da "kaže koju o skandaloznom ponašanju vojske i njenoj ulozi u zagrebačkim događajima i držanju vlade u tome".¹⁷ Taj Biankinijev govor zapravo je bio njegov javni prosvjed protiv nasilnog postupanja vojske spram naroda pri zagrebačkim događajima i njenog stavljanja, kako reče, u službu bezakonja i anarhije odo-

¹³ "Listovi iz Beča", *NL*, 1903., br. 27 (4. travnja).

¹⁴ *Isto*.

¹⁵ *Isto*.

¹⁶ *Isto*.

¹⁷ "Listovi iz Beča", *NL*, 1903., br. 28 (8. travnja). O događajima u Zagrebu "Narodni List" u broju 27 od 4. travnja 1903. pod velikim naslovom "Satrapija u Hrvatskoj" donosi opširan komentar tamošnjih događaja koji "nas samo vesele, jer odaju živu sviest naroda i energičnu volju, da se zlorabama jednom na kraj stane. A gdje je narod takav, mora prestati i satrapija, jer nema bajuneta, nema sile, koja može da svlada misao prave slobode".

zgo dok je branila protuzakonito postavljeni mađarski natpis na željezničkoj zgradi.¹⁸ “Prosvjedujući u ime dalmatinskih i istarskih Hrvata proti tomu, da se braća u Banovini još i vojničkom silom izručuju magjarskoj brutalnosti”, Biankini je izrazio svoju žalost da vojska u Hrvatskoj podupire “to preziranje svih ustavnih prava, [...] glasoviti magjarski terorizam bana Khuena Hedérvarya”, nadajući se da će na taj način uspostaviti mir i red u Zagrebu.¹⁹ Ali, zaključio je, Biankini, “to neće biti pravi mir, to neće biti nikakav red, nikakav pokoj. To će u najboljem slučaju biti ono stanje, koje je klasični Tacit žigosao, kad je kazao: ‘Ubi solitudinem faciunt, pacem appellant!’ jer je to zagrebačko vrenje prošireno, iako latentno, na cijeli hrvatski narod, koji prosvjeduje protiv politike koja se prema Hrvatima vodi svuda gdje oni žive što se prije očitovalo masovnim iseljavanjem a danas se eto očituje glasnim iskazima, a moglo bi se, zaprijetio je Biankini, još gore očitovati, jer je njegovo (hrvatskog naroda - op. a.) strpljenje već iscrpljeno”.²⁰

O stanju u Hrvatskoj, samo pet dana nakon Biankinijeva istupa u Carevinskom vijeću, oglasila se i hrvatska akademska omladina gradačkog sveučilišta u svojim “Resolucijama” usvojenima na skupštini održanoj 8. travnja 1903. u Gracu u kojima (u točki I.) “prosvjedujuć protiv nedostojnog i porugljivog sadržaja magjarskog renuncija, pridružuje se vapaju celog hrvatskog naroda, zahtievajuć od članova hrvatskog kraljevinskog odbora, da se isti kod obnove nagodbe postave na stanovište podpune financijalne samostalnosti i izriču svoje priznanje onim članovima, koji stoje na tom stanovištu”, te izjavljujući (u točki II.) svoju potpunu solidarnost “sa zagrebačkim kolegama u pokretu za obranu pravâ hrvatskog naroda” i prosvjedujući “proti nečovječnom postupanju hrvatske zemaljske vlade, koja hoće, da ih tamnicom i oduzimanjem za nauk potrebnih sredstava, u rodoljubnom nastojanju sprieči”.²¹

3. Intenzivna aktivnost dalmatinskih zastupnika (svibanj 1903. god.)

Nakon svega što se tijekom travnja dogodilo u banskoj Hrvatskoj, na ponovni istup hrvatskih zastupnika o toj temi u Carevinskom vijeću nije trebalo dugo čekati. On se dogodio već 1. svibnja 1903., na 223. sjednici Zastupničkog doma. Ponovno je zastupnik Juraj Biankini bio taj koji je, podržan od još 18 slavenskih zastupnika, uputio dvije interpelacije zbog događaja u Hrvatskoj: jednu na ministra predsjednika von Koerbera koji je ujedno obnašao i dužnost ministra unutarnjih poslova, a drugu na ministra za zemaljsku obranu Zena von Welsersheimba.²² Nakon što su u prvoj inter-

¹⁸ Vidi: “Govor zastupnika Jurja Biankinia izrečen u sjednici dne 3. travnja 1903 zastupničke kuće carevinskog vieća u Beču”, *NL*, 1903., br. 30 (15. travnja).

¹⁹ *Isto*.

²⁰ *Isto*.

²¹ “Resolucije hrvatske gradačke akademske omladine poprimljene na skupštini 8. travnja 1903”, *NL*, 1903., br. 30 (15. travnja).

²² Vidi: “Brzozjavke ‘Narodnomu Listu’”, *NL*, 1903., br. 35 (2. svibnja). Biankini će biti “generalni govornik” (“Generalredner”) u gotovo svim parlamentarnim inicijativama o kojima je ovdje riječ, a koje su poduzimane od hrvatskih zastupnika i njihovih političkih istomišljenika.

pelaciji u bitnim crtama opisani najnoviji događaji u Hrvatskoj, naglašeno je kako oni bacaju crnu sjenu na cijelu Monarhiju. Također je upozoreno na moguće njihove posljedice. Biankini i njegovi kolege upitali su predsjednika Vlade hoće li uznastojati da, u interesu ugleda i položaja Monarhije, nemiri u Hrvatskoj prestanu te da se stane na kraj njihovim uzrocima.²³ U drugoj pak interpelaciji upućenoj na ministra za zemaljsku obranu istaknuta je žalosna uloga koju je u Hrvatskoj tih dana odigrala zajednička vojska, braneći mađarske nadpise i zastave. U tom je smislu ministar upitan kako vojna uprava opravdava tu ulogu i je li vrhovni vojskovođa, tj. vladar o njoj obaviješten te ako nije, je li ministar voljan zauzeti se da on bude o svemu odmah i točno obaviješten kako bi se izdale one odredbe kojima hrvatski narod ima pravo nadati se.²⁴ Na prvu Biankinijevu interpelaciju ministar predsjednik von Koerber na istoj je sjednici uskratio odgovor. Kao razlog za svoje odbijanje premijer je ustvrdio da se on i njegova vlada ne mogu mješati u unutrašnje stvari u Translajtaciji (ugarskom dijelu Monarhije) koje su izvan njegova djelokruga. Prema njegovom mišljenju nije bilo zgodno upravljati

²³ Vidi: "Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na N. P. Gospodina ministra-predsjednika D.ra plem. Koerbera u sjednici dne 1. svibnja 1903 zastupničke kuće carevinskog vieća u Beču", *NL*, 1903., br. 37 (9. svibnja). Evo najvažnijih dijelova Biankinijeve interpelacije kako je donosi "Narodni list" u hrvatskomu prijevodu: "Od nekoliko vremena u drugoj polovici monarhije, u Hrvatskoj, događaju se stvari, koje moraju da zabrinu svakog otačbenika. U Zagrebu i u raznim drugim mjestima po Hrvatskoj na dnevnom su redu izkazi, nemiri, utamničenja i krvoprolića, jer hrvatski narod, proti pravu i zakonu, biva neprestance provociran magjarskim zastavama i magjarskim nadpisima, a on nije voljan dopustiti da mu se otmu zadnja ustavna prava. [...] Obzirom na ove činjenice, i pošto interesi zajedničke jedinstvene monarhije moraju ležati na srcu svakomu građaninu jedne ili druge njezine polovice, dužnost je naša upitati Vašu Preuzvišenost: I. Jesu li vašoj Preuzvišenosti poznati neprestani nemiri, koji ima već mjesec i pò dana sbivaju se u Hrvatskoj, usljed magjarskih provokacija, te zabavljaju i c. i k. vojsku? II. Pošto ti događaji bacaju crnu sjenu na zajedničku monarhiju, slabe ju i čine ju nesposobnu za svaku akciju, osobito obzirom na zamršeni položaj na Balkanu - je li Vaša Preuzvišenost voljna porazgovoriti se o nemirima u Hrvatskoj sa N. P. Gospodinom ministrom vanjskih posala i uplivati u smislu, da u korist ugleda i velevlastnog položaja sveukupne monarhije ti žalostni nemiri prestanu i jednom za uvijek budu uklonjeni njihovi uzroci?"

²⁴ Vidi: "Upit zastupnika Jurja Biankinia i družine na N. P. Gospodina ministra za zemaljsku obranu generala topništva grofa Welsersheimba u sjednici dne 1. svibnja 1903 zastupničke kuće carevinskog vieća u Beču", *NL*, 1903., br. 37 (9. svibnja). Evo najvažnijeg dijela Biankinijeva upita na ministra obrane: "[...] I tako je u Zagrebu podan svietu žalostni prizor, da c. i k. vojska brani očito bezakonje i da obraća oružje proti hrvatskomu narodu, koji jedino zahtieva, da i magjarske vlasti poštuju zakone, potvrđene od Njegova Veličanstva. Od konca ožujka o. g. često puta sva posada u Zagrebu bila je konsinjirana, više puta vojnici zaposjednuše ulice i plokate, a što je još veće žaliti, vojska stavila se je na razpoloženje redarstvene straže i pomagala joj je, kadkad i pod zapovjedi policijskih organa, apsiti neoboružane ljude, žene i djecu! [...] Pošto sve ovo ponižuje ugled vojske i pobudjuje najveću ogorčenost i sdvojnost u jednom od najzaslužnijih naroda za dinastiju, dužnost je naša upitati Vašu Preuzvišenost: I. Kako opravdava vojnička uprava intervenciju vojske u Zagrebu i u drugim mjestima Hrvatske na obranu protuzakonitih magjarskih nadpisa i zastava? II. Je li vrhovni vojskovođa točno obaviešten o žalostnoj ulozi, koju danas vojska igra u Hrvatskoj? III. Ako nije, je li Vaša Preuzvišenost voljna zauzeti se, da vrhovni vojskovođa bude o svemu odmah i točno obaviešten, eda se budu mogle izdati one odredbe, koje hrvatski narod ima pravo, da očekuje?"

upite o stvarima u kojima parlament, tj. Carevinsko vijeće, nije kompetentan forum. Koerber je tom prilikom umanjivao ozbiljnost stvarnoga stanja u Hrvatskoj.²⁵ Biankini je na takav premijerov postupak odgovorio zahtjevom za uvođenjem javne rasprave o događajima u Hrvatskoj, no bezuspješno, jer taj njegov zahtjev, stavljen na glasovanje u Zastupničkomu domu, nije dobio potrebnu većinu te je bio odbačen.²⁶ Na drugu interpelaciju Biankiniju na ovoj sjednici također nije odgovoreno.

Nakon toga, moglo bi se kazati, neuspjelog pokušaja dalmatinskih zastupnika predvođenih Jurjom Biankinijem, ponovno je, u svezi s nemirima u Hrvatskoj, bilo govora na 225. sjednici Zastupničkog doma Carevinskog vijeća, održanoj tjedan dana kasnije, tj. u utorak 12. svibnja 1903.²⁷ Nakon što je dobio riječ zastupnik Biankini osvrnuo se na neuspjeh svojih interpelacija s prošle sjednice te na odgovor koji je tom prilikom dao predsjednik Vlade. Doživajući u pamćenje događaje u Hrvatskoj - prosvjede, krvave obračune, uvođenje prijekog suda, zabranu okupljanja, pljenidbu tiska, angažman vojske koja čuva mađarske natpise i zastave, pa čak i zabranu slanja telegrafskih vijesti - Biankini ih je nazvao "vladavinom azijskih odnosa". On se ogorčeno zapitao zar je moguće da mu uza sve to o čemu i novine svakodnevno izvješćuju ministar predsjednik jednostavno odgovori da ne primjećuje da događaji u Hrvatskoj bacaju bilo kakvu crnu sjenu na cijelu Monarhiju, držeći ga (ministra predsjednika - op. a.), na temelju odgovora kojega je dao na prethodnoj sjednici, za kratkovidna čovjeka koji ne vidi ono što cijeli svijet vidi i što svatko zdravih očiju vidi. Odnosno, da se, dok se s jedne strane, gospoda u Vladi brinu za mir i red u Albaniji i Makedoniji, u isto vrijeme zaboravljaju pobrinuti za mir i red u vlastitoj zemlji.²⁸ Biankini je najodlučnije odbacio dani mu odgovor ministra predsjednika u kojem je rekao da on

²⁵ Vidi: "Brzobjavke Narodnomu listu", *NL*, 1903., br. 36 (6. svibnja).

²⁶ Vidi: Isto. Takav premijerov odgovor na upit zastupnika Biankinija "Narodni List" je ocijenio neumjesnim: "Na vrlo umjestni upit zastupnika Biankinia o događajima u Hrvatskoj, koji je upravo prošlih dana u bečkom parlamentu na ministra predsjednika, ovaj mu je odgovorio tako, kao da ne shvaća svu osbiljnost tih događaja. Događaji u Hrvatskoj nisu samo nutarnja stvar druge pole monarhije, nego oni imaju daleko širju važnost i znamenovanje. [...] Ako u Hrvatskoj vatra gori, i po nami iskre padaju, te se gospodin ministar Koerber vara, ako događaje u Hrvatskoj smatra skroz lokalnim pitanjem. Da ništa drugo gospodin ministar predsjednik vrlo dobro znađe, da Hrvati Banovine imaju sve naokolo sebe srodnika, koji živim zanimanjem i zabrinutošću prate ono, što se danas događa u Banovini, te ne mogu biti indiferentni prama sudbini svoje braće. Ako se u rimskom parlamentu često zanimaju za svoje sunarodnjake van države, tim je bilo veće opravdano postupanje častnoga Biankinia, jer da ništa, radi se o podanicima jedne te iste monarhije, i ako po pola podijeljene". "Numjestan odgovor na umjestan upit", *NL*, 1903., br. 39 (16. svibnja).

²⁷ Cijelovit tijek i sadržaj ovog Biankinijeva istupa vidi u: *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten. XVII. Session. 225. Sitzung am 12. Mai 1903.* U: *Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichstages im Jahre 1903, XVII Session, Band XXIII, Wien 1903., 20455-20466.* Hrvatski prijevod govora vidi: "Govor zastupnika Jurja Biankinia izrečen u sjednici dne 12. svibnja 1903 zastupničke kuće carevinskog vieća u Beču", *NL*, 1903., br. 40 (20. svibnja).

²⁸ Vidi: *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten, 225. Sitzung am 12. Mai 1903, 20456.*

nema nikakve ingerencije nad događajima u Kraljevini Ugarskoj. Odbacio je je, jer on, Biankini, nije interpelirao s obzirom na događaje u Kraljevini Ugarskoj nego u Kraljevini Hrvatskoj koja ima svoju autonomiju i nastanjen je od posebnog političkog naroda. Također ga je odbacio, jer je on u svojoj interpelaciji izričito naglasio da ne želi da se ministar predsjednik miješa u unutarnje stvari jedne druge države, nego da se on, posebice s obzirom na zapletenu situaciju na Balkanu, treba o nemirima u Hrvatskoj konzultirati s ministrom vanjskih poslova i zatim o tome obavijestiti Zastupnički dom Carevinskog vijeća.²⁹ Prema Biankinijevu mišljenju ministar predsjednik nije uopće shvatio smisao njegove interpelacije, ili ju je pak, iz političke prefriganosti i obzira prema Mađarima namjerno iskrivi. Stoga je zastupnik Biankini, na temelju članka 68. poslovnika Zastupničkog doma Carevinskog vijeća, zaključio da je ministar predsjednik povrijedio njegova zastupnička prava, jer mu nije odgovorio na interpelaciju, a za uskraćivanje odgovora naveo neutemeljene razloge koji ni u kojem smislu nemaju veze s njome i tako povrijedio svoju dužnost i sam poslovnik Zastupničkog doma.³⁰ Na temelju tih razloga Biankini je držao nužnim da predsjedniku Zastupničkog doma, Moritzu von Vetteru, uputi sljedeće obavijesti, odnosno upite i zahtjeve: 1. izjavu o povrijedi poslovnika, tj. zastupničkih prava potpisnika spomenute interpelacije; 2. zahtjev da predsjednik Zastupničkog doma pojašni ministru predsjedniku da zastupnici imaju pravo u Carevinskom vijeću, kao kompetentom forumu, razgovarati, postavljati upite, i biti informirani o događajima u drugom dijelu Monarhije barem onoliko koliko o događajima u Makedoniji, Albaniji i Kini te, konačno, 3. upit hoće li predsjednik Zastupničkog doma utjecati na ministra predsjednika da on, u skladu s poslovníkom, odgovori na Biankinijevu interpelaciju, odnosno da povuče svoje zakonu protivno odbijanje odgovora.³¹ Predsjednik Zastupničkog doma von Vetter je na taj Biankinijev istup i zahtjeve reagirao tako da je glatko odbio bilo kakvu svoju intervenciju u toj stvari, obrazloživši da je ministar predsjednik na sjednici od 5. svibnja dovoljno dobro argumentirao odbijanje odgovora na zastupnikovu interpelaciju i na taj način potpuno udovoljio propisima čl. 60 Poslovnika Zastupničkog doma.³² Tako je završilo još jedno nastojanje da se Zastupničkom domu Carevinskog vijeća i Vladi skrene pozornost na ono što se tih tjedana događalo u Hrvatskoj.

No, samo tri dana kasnije, 15. svibnja 1903., na 226. sjednici Zastupničkog doma Juraj Biankini je u svoje ime i u ime još 19-orice narodnih zastupnika još jednom, sadržajno gotovo identičnom interpelacijom, interpelirao na ministra obrane Zena von Welsersheimba glede angažmana vojske u nemirima u Hrvatskoj.³³ Na istoj sjednici interpelirani ministar nije dao odgovor

²⁹ Vidi: *Isto*.

³⁰ Vidi: *Isto*.

³¹ Vidi: *Isto*.

³² Vidi: *Isto*.

³³ Opširno o sjednici kao i o Biankinijevu istupu tijekom nje vidi: *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten, 226. Sitzung am 15. Mai 1903, 20525-20665*. Tu Biankinijevu

na upućene mu interpelacije. No, unatoč svemu, kako izvještava "Narodni List", "hrvatski i slovenski zastupnici odlučili su pod svaku cijenu, da u carevinskom vieću bude govora o događajima u Hrvatskoj. Izabran je odbor od pet članova, koji će se za to pobrinuti. Mladočesi će poduprijeti akciju vaših zastupnika. Večeras (15. svibnja - op. a.) držat će se velika skupština svih hrvatskih i ostalih slavenskih akademičara, kojoj će prisustvovati i zastupnici. Govorit će se o položaju u Hrvatskoj".³⁴ Evo što o toj skupštini izvještava "Narodni list":

"Pišu nam iz Beča, 15. svibnja. Velika dvorana 'Katholische Ressource' pružala je sinoć liepi i u današnjim okolnostima upravo utješljiv prizor. Sastali se u njoj, u broju od kakvih šest stotina ljudi, hrvatski bečki djaci i radnici, mnoge odlične hrvatske bečke ličnosti i liepi broj Hrvaticâ. Bili su prisutni naši zastupnici Biankini, Ferri, Spinčić i Vuković, a od čeških Howorka. Što je pak osobito ugodno dirnulo naša srca, to je bilo prisustvo deputacijâ ostale slavenske braće, poglavito Srba, koji su pozdravljeni burnim uzhitnim klicajima. (Nek se u ove ugledaju naši nevoljni Srbi oko 'Dubrovnika' i 'Srpskog glasa'!) Cilj skupštine, koju je sazvao kolega Mirko plem. Pisačić, a kojoj je predsjedao dični i po srcu mladi starac, odvjetnik D.r. plem. Kozić, bio je, da se izrazi najtoplije simpatije i svoju najdublju počast onim muževima, koji su se digli na obranu hrvatske stvari i koji za nju stradaju i umiru. Govorili su zanosno zastupnici Biankini i Spinčić, te predstavnici slavenskih bratskih naroda. [...]. Govornik (Biankini - op. a.) vidi u današnjem pokretu početak nove ere u poviesti hrvatskog naroda i izrazuje nadu, da će se iz prolivene krvi roditi osvjetnici. Spinčić je radošću konstatovao, da pučanstvo Dalmacije zanosno prati tu borbu i obećao je, da će Trst i Istra takodjer podignuti bratski glas. Iza kako su se izaslanici ostalih slavenskih naroda izjavili, da i oni uzhitom pozdravljaju hrvatski ustanak za slobodu i pravo (brat je Srbin bio predmetom osobitih ovacija), zapjevala je skupština našu himnu i 'Hej Slovane', te se je u kasno doba noći mirno i dostojanstveno razišla. Evo resolucije, koju je skupština 'per acclamationem' primila: Bečki Hrvati, sakupljeni na pouzdanoj skupštini dne 14. svibnja, uz prisustvo i odobrenje braće Srba, Bugara, Slovenaca, Poljaka i Čeha, daju izražaja boli, s kojom primaju najnovije viesti iz uže Hrvatske [...] U času, kad uz Zagreb i užu Hrvatsku pristaje već Split i čitava Dalmacija; u času, kada se hrvatskoj borbi pridružuju braća Slovenci - bečki Hrvati u stalnoj nadi, da će se toj borbi pridružiti i Hrvati po ostalim hrvatskim zemljama, zaključuju, da će oduševljeno i uztrajno podupirati svaku borbu u zaštitu ustavnih i narodnih prava hrvatskoga kraljevstva. Posebice, nastojat će, da slavenski i

interpelaciju supotpisali su sljedeći zastupnici: Zafronn, Šupuk, Vuković, Borčić, Ferri, Perić, Klaić, Ivčević, Spinčić, Berks, Šusteršič, Gregorčić, Žičkar, Pogačnik, Ferjančić, Chok, Koudela, Hajek, Breznovsky. Nisu je, kao ni ostale, podržali dvojica zastupnika Srpske stranke iz Dalmacije. U dvjema glavnim točkama interpelacije postavljeno je pitanje opravdanosti uporabe vojske u Hrvatskoj čak i prema bespomoćnim ženama i djeci. Od ministra se tražilo da se izjasni je li spreman zauzeti se da se takve zlouporabe vojske odmah prekinu, utoliko više jer zbog toga njezin ugled opada, a u hrvatskom narodu izaziva veliko ogorčenje.

³⁴ "Zadnje viesti", *NL*, 1903., br. 39 (16. svibnja).

strani sviet i štampa budu upućeni, tko je pravi krivac nemirima i kako se u Hrvatskoj podržaje vlada sile i nepravde”.³⁵

Zasigurno je i ta inicijativa utjecala i na “Dringlichkeitsantrag”, tj. “prešni predlog” s kojim je djelovanje dalmatinskih zastupnika, i s njima solidarnih kolega, dosegulo vrhunac na sjednicama Zastupničkog doma Carevinskog vijeća održanima 19. i 22. svibnja 1903. godine. Naime, na 227. sjednici, 19. svibnja, na samom njezinom početku, zastupnik Biankini i još 58 drugih zastupnika podnijeli su Zastupničkom domu na usvajanje “prešni predlog” glede redarstvenih mjera koje su poduzetih u Ljubljani.³⁶ Taj prijedlog, nakon uvodnog dijela u kojem se spominjala dotadašnja zastupnička aktivnost Biankinija i njegovih istomišljenika u svezi događaja u Hrvatskoj, donosi razloge zbog kojih je prijedlog iznesen. Naime, nezadovoljni su zastupnici negodovali zbog aktivnosti policijskih agenata bana Khuena Hedérvarya u Ljubljani, koji su tragali za osumnjičenim Hrvatima poradi objavljivanja antikhuenovskih plakata te provođenje predistrage protiv jedne ljubljanske tiskare osumnjičene zbog njihova tiskanja. Prijedlog je raščlanjen u tri dijela u kojima se poziva vlada: 1. da odmah poduzme mjere, da se agenti odaslani u Ljubljani odstrane te da se učini nemogućim uhodačenje tamo dospjelih Hrvata, 2. da se objave oni razlozi zbog kojih su poduzete tako osjetljive mjere kao što je uvođenje predistrage protiv slovenske tiskare u Ljubljani i 3. da se što prije poduzme nužne mjere za poduzimanje onih korake koji bi umanjili opravdanu uznemirenost i negodovanje slavenškog pučanstva na jugu austrijske polovice Monarhije izazvane mađarskom samovoljom u Hrvatskoj.³⁷ Prije nego je predsjedavajući otvorio raspravu o tom prijedlogu, Biankini je dobio riječ kako bi ga obrazložio.³⁸ U govoru, koji je trajao preko sat vremena, iako je na početku izjavio da nije potrebno puno riječi za obrazloženje njegova prijedloga, nego da je dovoljno ukazati na događaje u Hrvatskoj na koje se prijedlog odnosi, Biankini je žestoko napao hrvatskog bana Khuena Hedérvarya i mađarske vlastodršce navodeći i dramatično opisujući zbivanja posljednjih dana u Hrvatskoj. Biankini se osvrnuo i na događaje u Dalmaciji i u drugim djelovima Cislahtanije koji su stajali u vezi sa zbivanjima u banskoj Hrvatskoj.³⁹ Biankini se žestoko okomio i na bečku Vladu i njezinog predsjednika zbog dosluha i prešutne suradnje s Mađarima koji se u srcu Europe služe azijskim metodama sile i terora, ali i zbog Vladina ignoriranja opravdanih i legitimnih zahtjeva njega i njegovih kolega očitovanih posljednjih tjedana u Zastupničkom domu.⁴⁰ Ustvrdivši još jednom da je pokret u Hrvatskoj samo posljedica

³⁵ “Brzobjavke ‘Narodnomu Listu’”, *NL*, 1903., br. 40 (20. svibnja).

³⁶ Vidi: *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten, 227. Sitzung am 19. Mai 1903*, 20671-20672.

³⁷ Vidi: *Isto*.

³⁸ Vidi: *Isto*, 2070. Biankinijev je govor objavljen u “Narodnom Listu” od 27. svibnja 1903.

³⁹ “Prešni predlog zastupnika Jurja Biankinia i družine prikazan na sjednici dne 19. svibnja 1903 zastupničke kuće carevinskog vijeća u Beču”, *NL*, 1903., br. 41 (23. svibnja).

⁴⁰ Vidi: *Isto*.

kršenja zakona, samo pokret za zaštitu zakona i zaštitu zakonima zajamčenih prava protiv krvožednosti i bijesnom mađarskom šovinizmu, koji hoće da od Kraljevine Hrvatske stvori mađarsku satrapiju, Biankini je svoj dugi govor završio pozivom da se stane na kraj tom nepravednom postupanju prema Hrvatima i pozvao odgovorne u Vladi da pod hitno isprave "barbarsku" pogrešku dosadašnjeg njihova toleriranja khuenovog režima, nazvavši takvo njihovo držanje - "u nebo vapijućim grijehom!"⁴¹ Nakon Biankinijeva govora predsjednik Zastupničkog doma mu je izrekao opomenu zbog uvredljivih riječi izrečenih na račun hrvatskog bana, a zatim je otvorio raspravu o "prešnosti" podnesenog prijedloga.⁴² Za riječ su se prvi javili Čeh Emanuel Dyk i Slovenac Ignac Žitnik, a potom Ante Vuković-Vučidolski i Juraj Ferri iz Dalmacije. No budući da se za riječ javio predsjednik Vlade E. von Koerber, predsjednik Zastupničkog doma je njemu prvome dao riječ.⁴³ Predsjednik je Vlade u svomu, ne odveć dugom izlaganju, još jednom ponovio svoj već izrečeni stav da prema Nagodbi i ustavnim zakonima, događaji u zemljama Ugarske krune ne mogu biti predmetom rasprava u Zastupničkom domu Carevinskog vijeća, a s obzirom na ingerencije austrijskih vlasti navode zastupnika Biankinija o djelovanju redarstva u Ljubljani, na temelju njemu pristiglih službenih izvješća, proglasio je neutemeljenim te da državni odvjetnik u Ljubljani nije imao povoda za pokretanje postupka protiv navodnim tajnim redarstvenicima iz Zagreba. Konačno je premijer odbio napadaje na bana i savjetovao Biankiniju da svoje prijedloge bolje utemelji.⁴⁴ Nakon ove Koerberove izjave uslijedila je rasprava. Zastupnik Dyka je u svomu govoru zagovarao "prešnost predloga" te, osudivši postupke vlasti u Hrvatskoj, izrazio svoje simpatije prema hrvatskom narodu i svoju solidarnost s njime te istaknuo da je Vlada dužna izjasniti se o nemilim događajima u Hrvatskoj.⁴⁵ Na sličan je način govorio i Žitnik podržavši Biankinijev prijedlog.⁴⁶ Nakon njega je istupio Dalmatinac Juraj Ferri. On se usredotočio na stanje u Hrvatskoj analizirajući - članak po članak - one odredbe Hrvatsko-ugarske nagodbe koje se, prema njegovu mišljenju krše. Uspoređujući aktualne događaje s onima u Hrvatskoj godine 1883., apelirao je na zastupnike da usvoje ono što se u Biankinijevu prijedlogu tražilo.⁴⁷ Potom su se zastupnicima obratili Chok, koji je govorio češki,⁴⁸ i Dalmatinac Vuković-Vučidolski. Zastupnik iz Dalmacije je, među ostalim,

⁴¹ Isto. O odjecima banovinskih događaja u Dalmaciji i u bečkom Carevinskom vijeću vidi: Janko IBLER, *Hrvatska politika 1903.*, II. dio, Zagreb 1914., 49-57.

⁴² Vidi: *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten, 227. Sitzung am 19. Mai 1903*, 20705.

⁴³ Vidi: *Isto*.

⁴⁴ Vidi: *Isto*, 20705-20706.

⁴⁵ Vidi: *Isto*, 20706-20708.

⁴⁶ Vidi: *Isto*, 20708-20709.

⁴⁷ Vidi: *Isto*, 20709-20715.

⁴⁸ Vidi: *Isto*, 20715. Budući je Chok govorio češki nema njegova govora zabilježena u stenografskom zapisniku.

izjavio da se nada da Austrija neće pasivno gledati kao se zlostavlja Hrvate, a bana je okrivio za loše gospodarsko stanje u Hrvatskoj. Izrazio je bojazan da će nemiri zahvatiti i zaposjednute zemlje, tj. Bosnu i Hercegovinu, ali i svoje pouzdanje da će hrvatski narod i tu kušnju prebroditi slavodobitno.⁴⁹ Na kraju se, zaključnom riječju, zastupnicima ponovno obratio Juraj Biankini koji je još jednom oštro replicirao predsjedniku Vlade von Koerberu te pozvao zastupnike na jednoglasno usvajanje njegova prijedloga.⁵⁰

Prilikom glasovanja, kojem se pristupilo netom što je Biankini završio svoj govor, prvi dio prijedloga nije dobio potrebnu dvotrećinsku većinu i stoga je njegova "prešnost" bila odbijena.⁵¹ Dvotrećinsku većinu koja je bila potrebna za prihvaćanje dobio je samo drugi dio prijedloga kojim se obvezalo Vladu na objavljivanje razloga za takve mjere kao što je provođenje predistrage protiv tiskare u Ljubljani.⁵² Nakon glasovanja o drugom dijelu prijedloga podpredsjednik Zastupničkog doma, August von Kaiser, koji je predsjedavao sjednici, u prvi je mah proglasio da je i njegova "prešnost" odbijena. No, nakon što su zastupnici burno zahtijevali ponovno brojanje glasova, u ponovljenom je postupku utvrđeno da je "prešnost" drugog prijedloga dobila potrebnu većinu glasova (142 za; 69 protiv).⁵³ Treći dio Biankinijeva prijedloga je odbijen, jer nije dobio potrebnu većinu glasova.⁵⁴

Međutim, to još nije bila i posljednja riječ o događajima u Hrvatskoj u Carevinskom vijeću tijekom svibnja 1903. godine. Naime, dva dana kasnije, na 228. sjednici Zastupničkog doma, održanoj u petak 22. svibnja, Biankini se, već na početku sjednice, usmenim upitom obratio predsjedniku Zastupničkog doma von Vetteru, sa zahtjevom da on potakne ministra zemaljske obrane da konačno odgovori na postavljene mu interpelacije, posebice s obzirom na držanje vojske. Progovorivši pred parlamentom o alarmantnim vijestima iz Hrvatske koje govore o vješanjima i inače o ubijenima u Hrvatskoj te o uznemirenosti koju te vijesti pobuđuju posvuda na jugu Monarhije, Biankini je

⁴⁹ Vidi: *Isto*, 20716-20718. Inače, za riječ su se još bili prijavili i zastupnici Borčić, Klaić, Spinčić, Bara i Sehnal. Konačno su, kao svoje glasnogovornike, izabrali Choka i Vukovića-Vučidolskog.

⁵⁰ Vidi: *Isto*, 20718-20719. Biankinijev govor objavljen je u "Narodnom Listu" od 30. svibnja 1903.

⁵¹ Vidi: *Isto*, 20719.

⁵² Vidi: *Isto*, 20719-20720.

⁵³ Vidi: *Isto*, 20719-20720. "Narodni List" od 20. svibnja 1903. donosi sljedeći opis toga dijela glasovanja: "Kod glasovanja o drugom dielu priedloga, digli su se, uz Hrvate i Slovence, Poljaci, kršćanski socijali, Česi i Rusini, dok su Talijanci i Niemci ostali sjedeći. Podpredsjednik Kaiser najavlja, da je prešnost odbijena, na što nastane buka i prosvjedi sa strane Hrvata, Slovenaca i Čeha. Za više časova lupalo se je po stolicama i dobacivalo se je oštih izraza. Fožt, Ploj, Ferjančić i Šusteršič potrkase do predsjednika, gdje se zametnu prepirka. Predsjednik se je izpričavao i pristao je da se prebroje glasovi, e da se ustanovi, gdje je većina. Za brojenja dokazalo se je, da su za prešnost predloga glasovala 142 zastupnika, proti 69, te da je postignuta većina od 2/3. Izpadak izazvao je burno povladjivanje većine. Treći dio predloga bit će odklonjen, a 'in merito' neće biti razprave."

⁵⁴ Vidi: *Isto*.

istaknuo da se narod neprestance obraća na svoje zastupnike zahtijevajući da posreduju kod kralja za pomilovanje osuđenika i obustavu krvoprolića u Hrvatskoj.⁵⁵ Predsjednik Vlade u svome obraćanju parlamentu, ubrzo nakon Biankinijeva upita, ponovno je osporio sve njegove tvrdnje. Zastupniku Biankiniju nije preostalo ništa drugo nego da zatraži da se o izjavama predsjednika Vlade otvori rasprava. Međutim, taj prijedlog, dan na glasovanje, nije prošao.⁵⁶

Nakon te sjednice uslijedio je još jedan čin koji je potvrdio da više doista nije bilo nikakvog utemeljenog razloga očekivati da bi se držanje vrhova u Beču promijenilo s obzirom na zbivanja u Hrvatskoj i nastojanja dalmatinskih zastupnika. Naime, hrvatsko zastupstvo Dalmacije došlo je u Beč da kod vladara zatraži zajedničku audijenciju kako bi ga upozorilo na prilike u Banovini. Zastupnicima iz Dalmacije pridružili su se i hrvatski zastupnici iz Istre: Vjekoslav Spinčić, Ivan Štambuk i Dinko Trinajstić kao i slovenski zastupnici iz Trsta: dr. Otokar Ribař i Ivan Gorjup.⁵⁷ Zatražena audijencija bila im je, na intervenciju predsjednika Vlade, uskraćena. Koerber je, želeći izgladiti situaciju, ponudio dalmatinskom političkom vodstvu razgovor o gospodarskim problemima Dalmacije. No, taj je poziv bio odbijen. Dana 28. svibnja 1903., objavljen je "Manifest na civilizirani svijet o položaju Hrvata u Monarhiji" koji su potpisali hrvatski i slovenski zastupnici Dalmacije, Istre i Trsta s namjerom da se hrvatsko pitanje internacionalizira.⁵⁸

Na uskratu audijencije hrvatskoj delegaciji osvrnuo se na 229. zasjedanju Zastupničkog doma, održanom 26. svibnja, Juraj Biankini postavivši pitanje predsjedniku Zastupničkog doma o tome nije li postupkom uskrate audijencije povrijeđeno legitimno pravo hrvatskih zastupnika u Carevinskom vijeću. U slučaju potvrdnog odgovora, Biankini je tražio očitovanje o mjerama koje će predsjednik zastupničkog doma poduzeti da se ta njihova prava očuvaju nepovrijeđenima.⁵⁹ Predsjedavajući von Vetter Biankiniju je na taj upit odmah odgovorio. Za von Vettera je cijela stvar bila izvan njegovih ingerencija te je zastupnika uputio na vladin Communiqué, objavljen dan ranije.⁶⁰ Za riječ se javio i prozvani predsjednik Vlade odgovarajući na Biankinijev istup kako bi još jednom zanjekao njegove navode i ponovio svoje izjave o njegovoj nemogućnosti uplitanja u poslove druge polovice Monarhije.⁶¹ On je, zaključujući svoj istup, kazao kako poštuje svačije narodno suosjećanje, ali da i

⁵⁵ Vidi: *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten, 228. Sitzung am 22. Mai 1903, 20795-20796.*

⁵⁶ Vidi: *Isto*, 20798-20799.

⁵⁷ Vidi: T. GANZA-ARAS, *n. dj.*, 177-178.

⁵⁸ Vidi: *Isto*. Tekst "Manifesta" donosi "Narodni List" od 3. lipnja 1903. U istom broju objavljen je "Govor zastupnika Jurja Biankinia izrečen u sjednici dne 22. svibnja 1903. zastupničke kuće carevinskog vijeća u Beču".

⁵⁹ Vidi: *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten, 228. Sitzung am 26. Mai 1903, 20898-20900.* Taj je govor objavljen u *Narodnom Listu* od 6. lipnja 1903. kao i govor zastupnika Jurja Ferria, izrečen na sjednici 19. svibnja 1903.

⁶⁰ Vidi: *Isto*, 20900.

⁶¹ Vidi: *Isto*, 20900-20902.

zastupnici moraju cijeliti državni mir i ne smiju državi nametati obveza, kojih ona ne može ispuniti.⁶² Nezadovoljan izjavama predsjednika Vlade, Biankini se ponovno javio za riječ, objavivši Zastupničkom domu da je mislio postaviti zahtjev za pokretanje rasprave o izjavama datim u svezi njegova upita, no da od njega odustaje. Najavio je da će o rečenom problemu nastaviti voditi parlamentarnu akciju putem "prešnog predloga".⁶³

Tih su se dana u Beču dogodili i ulični prosvjedi hrvatskih studenata protiv bana Khuena Hedérvárya, koji je tada kratko boravio u Beču. Tom je prilikom bečko redarstvo reagiralo silom i uhićenjima. Negodujući protiv postupka policije zastupnik Ante Vuković-Vučidolski uputio je interpelaciju predsjedniku Vlade tražeći objašnjenje o postupku bečke policije.⁶⁴

4. Još dva pokušaja dalmatinskih zastupnika (lipanj i srpanj 1903. god.)

Dalmatinski su se zastupnici na 230. sjednici Zastupničkog doma Carevinskog vijeća, održanoj u petak 5. lipnja 1903., ponovno vratili događajima u Hrvatskoj. Kao što je Biankini i najavio, najprije su, ovaj put s prvopotpisanim Lovrom Borčićem, podnijeli "prešni predlog" Zastupničkom domu koji se odnosio na tri stvari: 1. uskratu audijencije zatražene od hrvatskih i slovenskih zastupnika, 2. provođenje sudske istrage o ekcesima u Ljubljani i 3. povredu tajnosti pisma u Hrvatskoj.⁶⁵ Opet se razvila burna rasprava u kojoj se za riječ javilo nekoliko slavonskih zastupnika, no konačno je kao njihov glasnogovornik izabran Juraj Biankini.⁶⁶ To je bio zadnji istup dalmatinskih zastupnika u prvom polugodištu 1903. godine. U lipnju, do početka ljetne stanke zasjedanja Carevinskog vijeća, održano je još 7 sjednica, ali na dnevnom redu ni jedne od njih nije se raspravljalo o događaji-

⁶² Vidi: *Isto*, 20902.

⁶³ Vidi: *Isto*, 20911.

⁶⁴ Vidi: *Isto*, 20879-20880. Iz akata Ministarstva unutarnjih poslova razvidno je kako je o prosvjedima hrvatskih studenata i uhićenjima nekih od njih, ali i o pristizanju, boravku i odlasku članova dalmatinskog poslanstva u Beču, bečka policija uredno skupljala podatke i izvještavala predsjednika Vlade. (Vidi: Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Ministerium des Inneren, Präsidiale (Sicherheit 1902-1903), Sign. 20, Karton 1893, Nr. 3713/1903.) Iz tih akata doznajemo da su u subotu 23. svibnja 1903. u Beču oko 18³⁰ sati hrvatski studenti organizirali ulične prosvjede ispred hotela "Erzherzog Karl" u Kärtnerstrasse u kojem je odsjeo ban Khuen Hedérvary. Prema istom izvoru, sljedećeg je dana, oko 12¹⁵ sati opet prosvjedovalo oko 80-100 hrvatskih studenata u prvom bečkom gradskom kotaru. Za vrijeme tih prosvjeda došlo je do sukoba studenata i policije koja je brutalno intervenirala, obrušivši se na prosvjednike s isukanim sabljama te uhitivši prvog dana, u subotu, njih 6. Toga dana su uhićeni: Guido pl. Grisogono iz Splita (student tehnike), Vinko Martinis iz Komiže (student filozofije), Bruno Vouk iz Gospića (bez podatka o studiju), Ivan Mance iz Rijeke (student prava), Juraj Mimica iz Rogoznice (student medicine) te Slovenac Vinko Marinka iz Preske u Kranjskoj (student filozofije). U nedjelju, 24. svibnja uhićeno je još 9 studenata.

⁶⁵ Vidi: *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten, 230. Sitzung am 5. Juni 1903*, 20972.

⁶⁶ Vidi: *Isto*, 21071-21081. Ovaj Biankinijev govor objavljen je u "Narodnom Listu" od 13. lipnja 1903.

ma u Hrvatskoj. Također nije odgovoreno na postavljene interpelacije, niti se glasovalo o Borčićevu prijedlogu. Isto se dogodilo na još jednom zasijedanju Zastupničkog doma Carevinskog vijeća. Naime, nakon ljetne stanke, na jesenskoj 242. sjednici Zastupničkog doma, 28. rujna 1903., Juraj Biankini je ponovno postavio pitanje zašto još uvijek nema odgovara na njegove interpelacije.⁶⁷ No, traženi, pravi odgovori su izostali! Službeni je Beč cijelo vrijeme vodio politiku svjesnog izbjegavanja odgovorâ, prešućivanja činjenica ili, pak, njihova neprestanog nijekanja.

SUMMARY

VIENNESE REVERBERATIONS OF THE UNREST IN CROATIA DURING 1903 (THE ACTIVITIES OF THE DALMATIAN REPRESENTATIVES TO THE IMPERIAL COUNCIL IN VIENNA)

The unrest which began in Croatia in the early spring of 1903 attracted attention and support in all the Croatian lands, politically divided within the dualistically structured Monarchy; however, they were also noticed in the Austrian half of the monarchy (Cisleithania), especially in the Slavic lands. These events reverberated among the representatives of the Croat people of Dalmatia and Istria in the Imperial Council and the Austrian Parliament. In fact, they occupied an important part of the Parliamentary and extra-Parliamentary activities during the sessions of the Imperial Council in May, June and September of 1903. The first declaration by the Dalmatian representatives to the Viennese Parliament, led by Juraj Biankini, occurred on 5 May 1903 following two interpolations directed at Minister-President Ernest von Körber and Minister of Defense Zen von Welserheim. The Croatian representatives to the Viennese Parliament attempted to use their interpolations, their speeches, their "statements to the press," and their questions to bring the events in Croatia to the attention of the government and to the forefront of debate in the Parliament. The action of the Croatian political leaders in Vienna shows their intensity, resolve and solidarity with the national movement in Croatia in 1903.

Key words: Dalmatia, Juraj Biankini, parliamentary relations, Imperial Council, dualism, Vienna

⁶⁷ Vidi: *Stenographisches Protokoll. Haus der Abgeordneten, 242. Sitzung am 28. September 1903, 22031-22032.*